

SZYMON RANISZEWSKI*

**DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY
W SPRAWIE OCHRONY ŚRODOWISKA
POPRCZ PRAWO KARNE
ORAZ JEJ IMPLEMENTACJA
DO POLSKIEGO PORZĄDKU PRAWNEGO**

**DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT
AND OF THE COUNCIL ON THE PROTECTION
OF THE ENVIRONMENT THROUGH CRIMINAL LAW
AND ITS IMPLEMENTATION INTO
THE POLISH LEGAL SYSTEM**

STRESZCZENIE

Odpowiedzialność prawna to jeden z podstawowych instrumentów prawa ochrony środowiska. W ramach odpowiedzialności karnej ma miejsce penalizacja zachowań polegających na oddziaływaniu na

2/2012

PRZEGLĄD PRAWA OCHRONY ŚRODOWISKA

środowisko, ocenianych szczególnie negatywnie przez prawodawcę i społeczeństwo. Przydatność tego reżimu prawnego dla celów ochrony środowiska jest dostrzegana także na poziomie unijnym, co znalazło odzwierciedlenie w przyjętej dyrektywie 2008/99 w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne. Celem opracowania jest charakterystyka tego aktu oraz wdrażających go przepisów prawa polskiego.

Słowa kluczowe

Odpowiedzialność karna, ochrona środowiska, prawo unijne

ABSTRACT

Liability is one of the basic instruments of environmental law. The criminal liability is used for the purpose of environmental protection in order to penalize a behavior, which negatively impacts the environment and thus is considered by the legislator and the public as especially hazardous. The usefulness of this regime for the protection of the environment was noted at the EU level and consequently the directive 2008/99 on the protection of the environment through criminal law was enacted. The aim of this article is to characterize the directive 2008/99 and its implementation into Polish law.

Keywords

Criminal liability, environmental protection, EU law

1. WSTĘP

Celem niniejszego artykułu jest próba pokazania w sposób czytelny, jasny a nade wszystko jak najbardziej kompleksowy zmian jakie dokonały się przy implementacji do polskiego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/99 w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne¹.

* Magister prawa, doktorant KPOŚ WPiA UMK.

¹ Dz. Urz. UE L 328 z 6.12.2008, s. 28–37, dalej cyt.: dyrektywa 2008/99.

Na wstępie rozważań należy przyjrzeć się w sposób dosyć uważny Konwencji która dała podwaliny pod współczesny system prawny chroniący środowisko w Europie (jednakże nie została ona włączona do europejskiego porządku prawnego). Otóż w dniu 4 listopada 1998 roku pod kierownictwem Rady Europy w Strasburgu została przyjęta Konwencja o ochronie środowiska środkami prawa karnego (ang. *Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law*)². Następnie w opracowaniu przedstawiony jest rys historyczny prawno karnej ochrony środowiska w Polsce, a także omówiona jest dyrektywa 2008/99, zaś główną częścią artykułu jest omówienie zmian jakie nastąpiły w ustawie kodeks karny w rozdziale XXII, a także innych ustawach w których to w wyniku implementacji powyższej dyrektywy zaszły zmiany prawne.

2. KONWENCJA RADY EUROPY O OCHRONIE ŚRODOWISKA ŚRODKAMI PRAWA KARNEGO

Konwencja Rady Europy składa się z 21 artykułów. Zapisy konwencji miały na celu wprowadzenie wspólnej polityki kryminalnej ukierunkowanej na ochronę środowiska. Taka wspólna polityka kryminalna mająca na celu ochronę środowiska wynika między innymi z oceny co do tego, jaki wpływ ma rozwój przemysłowy na postępujące niszczenie środowiska a co za tym idzie na zwiększające się zanieczyszczenie. Jak wskazano w preambule konwencji Rady Europy, ta umowa międzynarodowa ma przyczynić się do wzmocnienia wspólnej środowiskowej polityki kryminalnej poprzez: a) zakwalifikowanie jako przestępstw czynów polegających na oddziaływaniu na środowisko połączonym z negatywnymi skutkami o charakterze poważnym, b) zapewnienie, by sprawcy takich czynów nie unikali odpowiedzialności i kary, co wymaga m.in. zacieśnienia

² Dalej cyt.: konwencja Rady Europy; tekst konwencji w języku angielskim dostępny jest na stronie: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=172&CM=1&DF=&CL=ENG>.

międzynarodowej współpracy w sprawach karnych, c) wprowadzenie odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych za czyny przeciwko środowisku.

Konwencja Rady Europy określa w sposób jasny i klarowny czyny które muszą zostać uznane za przestępstwo przez prawodawstwo krajowe. Przestępstwa spenalizowane w konwencji można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej z nich można zaliczyć przestępstwa emisyjne, które są związane z uwolnieniem do powietrza, wody, ziemi pewnej ilości substancji lub promieniowania jonizującego, którego skutkiem jest spowodowanie śmierci człowieka, poważny uszczerbek na zdrowiu, a także skutek w postaci wywołania śmierci człowieka lub poważnego uszczerbku na zdrowiu. W grupie drugiej znalazły się przestępstwa przeciwko ochronie przyrody (różnorodności biologicznej, np. objętej ochroną obszarową w formie parku narodowego).

Konwencja Rady Europy, przyjęta w 1998 r., a więc już blisko 14 lat temu, nadal nie weszła w życie. Jedynie 14 państw członkowskich Rady Europy podpisało tę umowę, nie zdołano też spełnić wymogu 3 ratyfikacji jako warunku wejścia konwencji w życie. Polska dotąd nie podpisała, ani nie ratyfikowała tej umowy międzynarodowej. Jednakże pomimo tej zauważalnej niechęci państw europejskich do regulowania tego zagadnienia na poziomie międzynarodowym, problematyka wspólnej polityki kryminalnej dotyczącej ochrony środowiska jest stopniowo rozwijana. Udaje się to w większym stopniu w ramach innej regionalnej organizacji międzynarodowej, jaką jest Unia Europejska, czego przykładem jest dyrektywa 2008/99.

3. PRAWNOKARNA EWOLUCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W PRAWIE POLSKIM

Kolejnym etapem nad którym warto się zatrzymać i któremu z całą uwagą należy się przyjrzeć jest przedstawienie w sposób zwięzły i bardzo skrótowy ewolucji ochrony środowiska przez prawo karne w Polsce. Przedstawienie ma na celu ukazanie ewolucji a także zmian jakie następowały w wyniku

2/2012

PRZEGLĄD PRAWA OCHRONY ŚRODOWISKA

zmieniającego się prawa w kwestii ochrony środowiska poprzez prawo karne i pokazania, że ochrona środowiska poprzez prawo karne ma ogromne znaczenie dla środowiska.

Wraz z uchwaleniem w dniu 6 czerwca 1997 r. ustawy Kodeks karny³ po raz pierwszy w dziejach polskiego ustawodawstwa został wyodrębniony osobny rozdział dotyczący przestępstw przeciwko środowisku. Rozdział XXII kodeksu karnego z 1997 r. jest zwieńczeniem ewolucji która trwała 28 lat, a zaczęła się od wprowadzenia przepisu specjalnego do kodeksu karnego z 1969 r.⁴. W czasie międzywojennym gdy przygotowywano pierwszą nowoczesną kodyfikację karną pojęcie „ochrony środowiska” jeszcze nie istniało.

W ustawie kodeks karny z dnia 11 lipca 1932 r. można znaleźć tylko jeden przepis odnoszący się bezpośrednio problematyki dzisiejszego prawa ochrony środowiska. Art. 270 typizował kłusownictwo łowieckie i rybackie. Zgodnie z tym przepisem osoba naruszająca cudze prawo polowania lub kłusownictwa podlegała karze aresztu do roku lub grzywny⁵.

W latach 60 XX wieku w polskim prawie pojawił się przepis o tzw. „przestępstwie szkodliwego zanieczyszczenia wód”. Taki przepis został zamieszczony najpierw w ustawie z dnia 31 stycznia 1961 r.⁶ o ochronie wód przed zanieczyszczeniem, następnie w ustawie z dnia 30 maja 1962 r. prawo wodne⁷. Warto zaznaczyć iż, pierwszym znaczącym przepisem który wprowadzał ochronę do prawa karnego było wprowadzenie do art. 140 § 1 pkt 2 kodeksu karnego z 1969 r., typu przestępstwa powszechnie niebezpiecznego zanieczyszczenia wody, powietrza lub ziemi. Ujęcie takiego czynu jako przestępstwa zagrożenia konkretnego w rozmiarze powszechnym sprawiło, że przepis ten od razu nie

³ Dz.U z 1997 r. Nr 88, poz. 553 ze zm.

⁴ A. Wąsek, R. Zawłocki, *Kodeks karny część szczególna tom I komentarz do artykułów 117–221*, wyd. 4. Duże komentarze Becka, s. 726.

⁵ Dz. U z 1932r. Nr 60, poz. 571.

⁶ Dz. U z 1961 r. Nr 5, poz. 33 (uchylona ustawą z dnia 30 maja 1962 r. Prawo wodne).

⁷ Dz. U z 1962 nr 34 poz. 158.

miął żadnych szans na odegranie istotnej roli w ochronie środowiska środkami penalnymi⁸.

Oprócz art. 140 kodeksu karnego z 1969 r., większe znaczenie w ramach ochrony środowiska miało pozakodeksowe prawo karne. Przepisy dotyczące ochrony środowiska zostały ujęte w ustawie z dnia 31 stycznia 1980 r. ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska⁹. To ta ustawa po raz pierwszy wprowadziła do polskiego systemu prawnego pojęcie „ochrony środowiska”. Ustawa ta zawierała przepisy dotyczące odpowiedzialności za trzy przestępstwa przeciwko środowisku. Przestępstwa te zostały określone w art. 106, 107, 108 i 108a ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska.

Na wstępie wypada przedstawić jak zachodzi związek między prawem karnym a prawem ochrony środowiska. Związek między prawem karnym a prawem ochrony środowiska istnieje i jest nierozzerwalny, ponieważ pełna ochrona środowiska może nastąpić tylko poprzez pełne instrumentarium dostępne w prawie cywilnym, administracyjnym jak i karnym¹⁰.

Oprócz przepisów ujętych w XXII rozdziale kodeksu karnego z dnia 6 czerwca 1997 r. to wiele zachowań które stanowią zagrożenie czy też naruszenie środowiska jest spenalizowane w ustawach szczególnych¹¹. Przepisy te zawierają przestępstwa jak i wykroczenia. W dziale II tytule VI ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku prawo ochrony środowiska¹² znajdują się przepisy dotyczące odpowiedzialności karnej.

W przeważającej liczbie są to przepisy o charakterze materialnym które zawierają typy wykroczeń (art. od 329 do 360 u.p.o.ś) a także przepis o charakterze procesowym i informacyjnym (art. 361 u.p.o.ś.). Nie było by pełnej ochrony środo-

⁸ A. Wąsek, R. Zawłocki, *Kodeks karny...*, s. 727.

⁹ Tekst jedn. Dz. U. z 1994 r. Nr 49, poz. 196 ze zm.

¹⁰ W. Radecki, *Ochrona środowiska w polskim prawie karnym, Część 1 – Pojęcie i zakres prawa karnego środowiska*, Monitor Prawniczy 1997, nr 12, s. 487–492.

¹¹ J. Stelmasiak (red.), *Prawo ochrony środowiska*, Lexis Nexis wyd. 2, s. 164.

¹² Tekst jedn. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.

wiska poprzez prawo karne gdyby nie aktywność na tym polu instytucji międzynarodowych w tym organów Unii Europejskiej.

4. DYREKTYWA 2008/99

Prawodawca unijny przyjął do tej pory ok. 150 aktów prawnych odnoszących się do tematyki ochrony środowiska. Od wielu lat przedmiotem prac legislacyjnych jest także odpowiedzialność karna w zakresie prawa ochrony środowiska¹³. Takie prace są skutkiem tego iż przestępstwa przeciwko środowisku nie ograniczają się tylko do terenu jednego państwa członkowskiego, a wykraczają poza jego granice. Przestępstwa takie stanowią zagrożenie przeciwko środowisku i muszą być z całą surowością ścigane a ich sprawcy ukarani. Panuje słuszne przekonanie iż przestępstwa przeciwko środowisku to problem przed którym stoją wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej, a co za tym idzie powinny zostać podjęte działania skierowane na ochronę środowiska poprzez instrumenty prawa karnego¹⁴.

Oprócz opisanej wyżej Konwencji ochronie środowiska środkami prawa karnego kolejnym aktem prawnym który odnosił się do karnoprawnej ochrony środowiska była propozycja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w „sprawie ochrony środowiska przez prawo karne¹⁵”. Projekt takiej dyrektywy został przedstawiony przez Komisję Europejską w 2001 jednakże nie zyskał on aprobaty Rady. Kolejną ważną w tworzeniu aktu prawnego dotyczącego ochrony środowiska poprzez instrumenty prawa karnego jest przyjęcie przez Radę w dniu 27 stycznia 2003 decyzji ramowej w sprawie ochrony środowiska przez prawo karne (2003/80/WSiSW)¹⁶. Decyzja ta nie weszła do porządku prawnego w wyniku sporu między Komisją Europejską

¹³ J. Stelmasiak, op. cit., s. 166.

¹⁴ Ibidem, s. 166.

¹⁵ Dz. Urz. UE C 180 z 2001, s. 238–243.

¹⁶ Dz. Urz. UE L 29 z 2003, s. 55.

a Radą. W dniu 13 września 2005 roku został wydany wyrok Trybunału Sprawiedliwości, który stwierdził nieważność decyzji ramowej Rady¹⁷. Trybunał w wyroku stwierdził nieważność decyzji podnosząc zarzut że przy jej wydawaniu doszło do naruszenia kompetencji przez Radę Europejską wynikającego z art. 175 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską¹⁸. Ponadto Trybunał stwierdził że kwestie zawarte w decyzji ramowej powinny być uregulowane aktem prawa wspólnotowego a nie poprzez akt ówczesnego III filaru Unii Europejskiej¹⁹.

Po tym orzeczeniu podjęto prace nad stworzeniem nowego aktu prawa który odnosiłby się do tematyki chronienia środowiska poprzez prawo karne, w dniu 19 listopada 2008 roku została przyjęta dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne. Dyrektywa 2008/99 zawiera bardzo obszerną preambułę, ponadto składa się z 10 artykułów, i dwóch załączników. Załącznik A zawiera wykaz 69 aktów wspólnotowych (w tym 61 dyrektyw i 8 rozporządzeń), które odnoszą się do ochrony środowiska, a załącznik B zawiera 3 dyrektywy odnoszące się do problematyki prawa atomowego. Państwa członkowskie UE zostały zobowiązane do wprowadzenia do przepisów krajowych zapisów tej dyrektywy przed 26 grudnia 2010 r.

Na podstawie przepisów dyrektywy 2008/99 państwa członkowskie są wprowadzenia do ustawodawstwa krajowego sankcji karnych za naruszenie przepisów prawa europejskiego dotyczącego ochrony środowiska. Dyrektywa 2008/99 nie nakłada żadnych obowiązków w zakresie stosowania takich sankcji ani żadnego innego istniejącego systemu egzekwowania prawa w poszczególnych przypadkach. Implementacja dyrektywy 2008/99 ma na celu zapewnić skuteczniejszą ochronę środowiska przez stosowanie sankcji karnych w odniesieniu do

¹⁷ Wyrok TS UE z dnia 13 września 2005 r. w sprawie C-176/03 *Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Radzie Unii Europejskiej*, Zb. Orz. TE [2005] I-07879.

¹⁸ Obecnie traktat ten nosi nazwę: Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm.

¹⁹ Po wejściu w życie Traktatu z Lizbony zniknęła struktura filarowa Unii Europejskiej

działań szkodliwych dla środowiska, które powodują lub mogą powodować znaczne szkody dotyczące stanu powietrza, w tym stratosfery, gleby, wody, zwierząt lub roślin, lub wpływają niekorzystnie na ochronę gatunków. Przewiduje się bowiem, że sankcje karne będą bardziej odstrasżające niż sankcje administracyjne lub odpowiedzialność cywilna za szkody wyrządzone w środowisku²⁰.

Wprowadzenie dyrektywy wymagało nie tylko zmian w rozdziale XXII kodeksu karnego, tj. w artykułach od 182 do 186, ale także w przepisach ustawy z 28 października 2002 o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zagrożone pod groźbą kary²¹, oraz ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody²², a także ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o substancjach zubożających warstwę ozonową²³.

W dniu 10 maja 2011 r. Rzeczpospolita Polska przedstawiła Komisji Europejskiej ustawę która odnosi się do przepisów zawartych w dyrektywie 2008/99. Taką ustawą jest ustawa z dnia 25 marca 2011 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw²⁴. Ustawa weszła w życie 10 czerwca 2011 roku.

5. ZMIANY ROZDZIAŁU XXII KODEKSU KARNEGO WYNIKAJĄCE Z IMPLEMENTACJI DYREKTYWY 2008/99

Pierwszym artykułem, który uległ dość znaczącej zmianie na podstawie art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 25 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, jest art. 182 kk. Zmiana tego przepisu spowodowana jest odzwierciedleniem norm zawartych w art. 3 lit a i d dyrektywy

²⁰ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny i niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 3755, www.sejm.gov.pl.

²¹ Dz. U. z 2002 r. Nr 197, poz. 1661 ze zm.

²² Tekst jedn. Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 ze zm.

²³ Dz. U. z 2004 r. Nr 121, poz. 1263.

²⁴ Dz. U. z 2011 r. Nr 94, poz. 549.

2008/99. Artykuł 3 dyrektywy 2008/99 stanowi iż „Państwa członkowskie zapewniają, by następujące czyny, dokonane bezprawnie i umyślnie lub będące skutkiem przynajmniej rażącego niedbalstwa stanowiły przestępstwa karne”, natomiast litery a i d zawierają katalog czynów które powodowały skutek w postaci popełnienia przestępstwa. Czynami które wymienia art. 3 lit a i d są min „zrzucanie, emisja lub wprowadzanie takich ilości substancji lub promieniowania jonizującego do powietrza gleby lub wody które powodują lub mogą spowodować śmierć lub poważne uszkodzenie ciała lub znaczą szkodę dla jakości powietrza, gleby lub jakości wody dla zwierząt lub roślin” (art. 3 lit a), a także „eksploatacja zakładu w którym prowadzona jest działalność niebezpieczna lub w którym są składowane lub wykorzystywane niebezpieczne substancje bądź preparaty oraz która poza zakładem powoduje lub może spowodować śmierć lub poważne uszkodzenie ciała lub znaczną szkodę dla jakości powietrza, jakości gleb lub jakości wody lub dla zwierząt lub roślin (art. 3 lit d). Transpozycja norm zawartych w dyrektywie polega na zastąpieniu dotychczas obowiązującego zwrotu „(...) może to zagrozić życiu lub zdrowiu wielu osób lub spowodować zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach” sformułowaniem „może to zagrozić życiu lub zdrowiu człowieka lub spowodować istotne obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi lub zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach”²⁵.

Należy podkreślić iż pomimo zmiany treści art. 182 nie zostało zmienione zagrożenie za popełnienie czynu określonego w § 1 a co za tym idzie popełnienie takiego czynu jest zagrożone karą pozbawienia wolności na okres od 3 miesięcy do 5 lat. Co warto podkreślić penalizacja zachowań określonych w § 1 będzie uzależniona od udowodnienia że ilość substancji szkodliwych może spowodować zagrożenie dla życia lub zdrowia człowieka a także spowodować istotne obniżenie jakości wody, powietrza lub zniszczeniu w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach. W porównaniu z poprzednim brzmie-

²⁵ Zwrot taki znajduje się także w art. 183 § 1, 184 § 1, 185 § 1 kodeksu karnego.

niem ustawodawca dokonał zmian jakościowych i ilościowych grożących ewentualnie ujemnych następstw spowodowanego zanieczyszczenia²⁶.

Mamy tu do czynienia ze zmianą znamion popełnienia przestępstwa. W wyniku zmiany brzmienia analizowanego przepisu nastąpiła także zmiana terminologiczna związana z zastąpieniem dotychczas obowiązującego wyrazu „ziemi” do określonego w art. 3 pkt 25 ustawy prawo ochrony środowiska zwrotem „powierzchni ziemi”. Zastąpienie miało na celu usunięcie rozbieżności terminologicznych jakie występowały między kodeksem karnym a prawem ochrony środowiska. Z całą pewnością można stwierdzić że art. 182 § 1 kk, jest zgodny w szczególności z art. 3 pkt h dyrektywy 2008/99. Artykuł 3 pkt h dyrektywy 2008/99 zobowiązuje państwa członkowskie do wprowadzenia karalności jakichkolwiek postępowań „które powodują zniszczenie siedliska przyrodniczego na terenie chronionym”. Ochrona o której mowa w art. 3 pkt. h dyrektywy jest możliwa dzięki art. 187 kk, który przewiduje odpowiedzialność karną za niszczenie, poważne uszkodzenie lub istotne zmniejszenie wartości przyrodniczej prawnie chronionego obiektu, powodując istotną szkodę. Karą za taki czyn jest grzywna, kara ograniczenia wolności lub pobawienia wolności do lat 2. W wyniku nowelizacji z dnia 25 marca 2011 do art. 182 dodano § 3 i § 4. Na podstawie § 3 pociągnięty do odpowiedzialności może być sprawca czynu określonego w § 1 jeśli czyn został popełniony w związku z eksploatacją instalacji działającej w ramach zakładu w zakresie korzystania ze środowiska, na które wymagane jest pozwolenie. Popełnienie takiego czynu jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat (art. 182 § 3 kk), a gdy czyn jest popełniony nieumyślnie to karą pozbawienia wolności do lat 3 (art. 182 § 4 kk). Dotychczas w kodeksie karnym nie było przepisu w związku z prowadzeniem zakładu i działającej na jego terenie instalacji. W momencie interpretacji znamion czynu który jest określony w § 3 winno się skorzystać z pomocy definicji które są zawarte w ustawie prawo ochrony środowiska. Artykuł 3 pkt 6 ustawy Prawo ochrony środowiska poprzez „instalacje”

²⁶ T. Bojarski (red.), *Kodeks karny – komentarz*, Lexis Nexis Wyd 5, s. 433.

rozumie stacjonarne urządzenie techniczne, zespół stacjonarnych urządzeń technicznych powiązanych technologicznie, do których tytułem prawnym dysponuje ten sam podmiot i położonych na terenie jednego zakładu, budowle niebędące urządzeniami technicznymi ani ich zespołami, których eksploatacja może spowodować emisję. W myśl art. 3 pkt 48 Prawa ochrony środowiska poprzez „zakład” rozumie się jedną lub kilka instalacji wraz z terenem do którego prowadzący instalacje posiada tytuł prawny, oraz znajdującymi się na nim urządzeniami.

Dyrektywa 2008/99 w art. 3 pkt d zawiera przepis dotyczący „działalności zakładu, który prowadzi działalność niebezpieczną lub który składa się czy też wykorzystuje niebezpieczne substancje bądź preparaty”. W dalszej części art. 3 pkt d dyrektywy 2008/99 stanowi o niebezpiecznej eksploatacji takiego zakładu która powoduje skutek określony w art. 181 § 1 w postaci „znacznego obniżenia jakości wody, (...) a także śmierci człowieka”. W tym miejscu warto zastanowić się czy właściwe jest wyodrębnienie takiego przepisu. Mimo iż przepis wiernie odzwierciedla zapisy dyrektywy to można poddać w wątpliwość racjonalność wprowadzenia takiego przepisu. Otóż można uważać, iż wystarczającym byłoby, gdyby sąd uznał popełnienie analizowanego czynu zabronionego „w związku z prowadzeniem zakładu” jako okoliczność obostrzającą wymiar kary²⁷.

Zmiana art. 183 § 1 kodeksu karnego jest skutkiem transpozycji art. 3 pkt b dyrektywy karnej, w myśl którego państwa członkowskie są obowiązane do uznania za przestępstwo takiego czynu który został dokonany w sposób bezprawny umyślny lub też jest skutkiem rażącego niedbalstwa i takie przestępstwo polega na „zbieraniu, transporcie, odzysku, lub unieszkodliwianiu odpadów, w tym nadzorze nad tymi działaniami oraz późniejszym postępowaniu z miejscami unieszkodliwiania odpadów, w tym także działania podejmowane następnie w charakterze sprzedawcy lub pośrednika (zagospodarowanie odpadów), które powodują lub mogą spowodować śmierć lub poważne uszkodzenie ciała lub znaczną szkodę dla jakości po-

²⁷ Opinia prawna o projekcie zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Warszawa 31 stycznia 2011, s. 3.

wietrza, jakości gleby lub jakości wody, lub dla zwierząt lub roślin²⁸). Normy zawarte w art. 3 pkt b dyrektywy zostały włączone do nowelizowanego art. 183 § 1 kk. Wysokość zagrożenia za ten czyn nie została zmieniona i wynosi od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Ponadto zostało dodane sformułowanie dotyczące „znaczącego obniżenia jakości” tak jak miało to miejsce w art. 181 § 1.

Artykuł 184 kodeksu karnego jest wynikiem transpozycji art. 3 lit e dyrektywy 2008/99, który zawiera katalog czynności sprawczych które polegają na „wyrabianiu, przetwarzaniu, transportowaniu, przywożeniu z zagranicy, wywożeniu za granicę, gromadzeniu, składowaniu, przechowywaniu, posiadaniu, wykorzystywaniu, posługiwaniu, usuwaniu porzucaniu, lub pozostawianiu bez właściwego zabezpieczenia”. Czynności określone w art. 3 lit e dyrektywy odnoszą się do materiału jądrowego a także do źródła promieniowania jonizującego.

Artykuł 3 pkt 11 ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. Prawo atomowe²⁹ zawiera definicję „materiału jądrowego”. Otóż według art. 3 pkt. 11 ustawy prawo atomowe przez „materiał jądrowy” rozumie się „rudy, materiały wyjściowe (źródłowe) lub specjalne materiały rozszczepialne, o których mowa w art. 197 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej³⁰. Natomiast art. 3 pkt 57 ustawy Prawo atomowe pod pojęciem „źródła promieniowania jonizującego” rozumie „źródło promieniotwórcze, urządzenie zawierające takie źródło, urządzenie wytwarzające promieniowanie jonizujące lub urządzenie emitujące substancje promieniotwórcze”.

Ponadto nowelizacja artykułu 184 kk uzupełniła znamiona strony przedmiotowej o możliwość spowodowania „istotnego obniżenia jakości, wody, powietrza lub powierzchni ziemi”, a także jak w poprzednio omówionych artykułach kk, dookreśliła możliwość karania gdy taki czyn spowoduje zagrożenie życia lub zdrowia choćby jednego człowieka.

²⁸ Artykuł 3 pkt b dyrektywy 2008/99.

²⁹ Tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 42, poz. 276 ze zm.

³⁰ Dz. U. 2004 r. Nr 90, poz. 864/3 ze zm.; dalej cyt.: Traktat o Euratomie.

Nowelizacja art. 185 § 1 kk, jest skutkiem wdrożenia art. 3 lit a i d dyrektywy 2008/99. Treść artykułu 185 § 1 w aktualnym brzemieniu ma charakter „zbieżny” dla wymienionych w nim przestępstw, które są określone w art. 182 § 1 lub 3, art. 183 § 1 lub 3 lub w art. 184 § 1 lub 2 kodeksu karnego. W art. 185 § 1 zostało dodane nowe znamię kwalifikujące, które określa skutek czynu zabronionego w postaci „istotnego obniżenia jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi”. Karą za taki czyn jest możliwość pozbawienia wolność na okres od 6 miesięcy do 8 lat.

W wyniku nowelizacji art. 185 § 2 wyodrębniono z jednego typu kwalifikowanego popełnienia przestępstwa dwa odrębne, które charakteryzują się zróżnicowanym zagrożeniem karnym. Pierwszym typem kwalifikowanym określonym w art. 185 § 2 jest następstwo w wyniku którego może wystąpić ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka i taki czyn zagrożony jest karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. Natomiast w art. 185 § 3 kk., ustawodawca uregulował następstwo w wyniku którego śmierć ponosi człowiek, i taki czyn jest zagrożony karą pozbawienia wolności od 2 lat do 12.

Jak należy zauważyć w wyniku nowelizacji nie zostało zmienione zagrożenie karą gdyż ustawodawca nie zmodyfikował zagrożenia określonego art. 185 § 3, w wyniku którego śmierć ponosi człowiek, jednakże zmiana dotyczyła zagrożenia ustawowego w wyniku następuje ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka. Ustawodawca obniżył zagrożenie z obowiązującego wynoszącego od 2 do 12 lat pozbawienia wolności, obowiązującego nowego zagrożenia wynoszącego od roku do 10 lat (art. 185 § 2 kk).

Można poddać w wątpliwość czy ustawodawca słusznie wyodrębnił dwa typy kwalifikowane. Należy zaznaczyć że ustawodawca w uzasadnieniu projektu ustawy w żadnym zakresie nie uzasadnił takiej zmiany. W przepisach kodeksu karnego a także w zasadach techniki prawodawczej widoczny jest brak jednoznacznej reguły która by mówiła że innej odpowiedzialności poddawani powinni być sprawcy w wyniku których działań następstwem jest ciężki uszczerbek na zdrowiu, a tacy którzy

powodują śmierć człowieka. Ponadto w kodeksie karnym można znaleźć liczne regulacje w których oba następstwa są umieszczone w jednym czynie kwalifikowanym, dla przykładu można tu wskazać art. 140 § 2, czy też 173 § 3 i 4 kk.

Ostatnim artykułem który uległ zmianie jest art. 186. Modyfikacja tego artykułu polega na zmianie terminologicznej i zastąpieniu wyrazów „ziemi” i „promieniowaniem radioaktywnym lub jonizującym” słowami „ziemi” i „skażeniem promieniotwórczym lub promieniowaniem jonizującym”. Nie uległa natomiast modyfikacji pozostała część przepisu.

Zmiany te mają charakter czysto porządkujący i mają usunąć niespójności terminologiczne które występują pomiędzy różnymi aktami prawnymi. Zmiany w tym zakresie należy ocenić pozytywnie.

6. ANALIZA ZMIAN W INNYCH AKTACH PRAWNYCH

Drugim aktem prawnym który uległ nowelizacji jest ustawa z dnia 28 października 2002 o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary. Nowelizacja tej ustawy miała za zadanie wdrożenie art. 6 i 7 dyrektywy karnej. Niniejsza ustawa w art. 16 ust 1 pkt. 8 przewiduje odpowiedzialność podmiotu zbiorowego jeśli osoba która jest wskazana w art. 3 ustawy dopuściła się popełnienia przestępstwa określonego w art. 181–184 i 186–188 kodeksu karnego. Ustawodawca mając na względzie normy prawne zawarte w art. 6 i 7 dyrektywy karnej rozszerzył odpowiedzialność dla podmiotów zbiorowych o czyny zabronione na podstawie których można kwalifikować przestępstwa które są przewidziane w dyrektywie karnej. Odpowiednie regulacje znajdują się w art. 127a i 128 a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody, a także w art. 47a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 o substancjach zubożających warstwę ozonową. Przepisem, który uległ modyfikacji jest wyżej przytoczony art. 16 ust 1 pkt 8, gdzie uchylono literę c odsyłającą do ustawy z dnia 30 lipca 2004 roku o międzynarodowym ob-

2/2012

rocie odpadami³¹, a która została uchylona ustawą z dnia 29 czerwca 2007 r. o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów³². Ponadto dodano dwa nowe przepisy w postaci litery f i g w w/w artykule. Litera f odsyła do art. 127a i 128a ustawy z dnia o ochronie przyrody, zaś litera g do art. 47a ustawy o substancjach zubożających warstwę ozonową. Zmiany mają charakter porządkujący i mają na celu usunięcie odesłań do uchylonych aktów prawnych.

Ważnym aspektem pociągnięcia do odpowiedzialności karnej osób prawnych jest jej charakter. W prawie polskim pociągnięcie do odpowiedzialności karnej osoby fizycznej która działała na rzecz osoby prawnej może nastąpić tylko po prawomocnym wyroku sądu. W takim przypadku mamy do czynienia z odpowiedzialnością pochodną. W dyrektywie karnej odpowiedzialność osób prawnych ma charakter podstawowy, co za tym idzie gdy stwierdzona zostanie wina osoby fizycznej, to nie jest to warunek konieczny do pociągnięcia do odpowiedzialności osoby prawnej³³.

Trzecim aktem prawnym który został zmieniony jest ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody. Przedmiotem zmiany teje ustawy były art. 127a i 128a oraz art. 129. Zmiany artykułów 127a i 128a wprowadzają dwa typy czynów zabronionych.

Art. 127a ustawy o ochronie przyrody przewiduje odpowiedzialność za wejście w posiadanie „okazów roślin, zwierząt, grzybów objętych ochroną gatunkową w liczbie większej niż nieznaczna w takich warunkach lub w taki sposób że ma to wpływ na zachowanie właściwego stanu ochrony gatunku”, zachowanie takie podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, natomiast osoba która dopuściła się tego czynu w sposób nieumyślny to jest zagrożona karą grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat 2.

Taką konstrukcją przytoczonego przepisu należy poddać krytyce. Otóż w art. 3 pkt f dyrektywy karnej znajdują się zachowania sprawcze polegające na „zabijaniu, niszczeniu, posiada-

³¹ Dz. U. z 2004 Nr 191, poz. 1956.

³² Dz. U. z 2007 r. Nr 124, poz. 859 ze zm.

³³ A. Wąsek, R. Zawłocki, op. cit., s. 750.

niu lub przywłaszczaniu sobie okazów gatunków chronionych dzikiej fauny i flory”. Wydaje się oczywiste iż samo stwierdzenie „posiadania okazów roślin zwierząt, grzybów w liczbie w większych niż nieznaczna” jest niewystarczająca, ponieważ brak ujęcia czynności sprawczych nie w pełni chroni podmioty które są wymienione w niniejszym artykule.

Drugim artykułem, który uległ modyfikacji jest art. 128a u.o.p. Zmiana tego artykułu ma na celu wdrożenie regulacji zawartych w art. 3 pkt g dyrektywy karnej. Artykuł 3 pkt g dyrektywy zakazuje „handlu okazami chronionymi dzikiej flory i fauny, ich częściami lub pochodnymi, z wyjątkiem przypadków, gdy postępowanie takie dotyczy nieznacznej liczby takich okazów i ma nieznaczny wpływ na zachowanie gatunków”, które są ujęte w załącznikach A i B rozporządzenia Rady nr 338/97 z dnia 18 sierpnia 2003r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi³⁴.

Ustawodawca wprowadził odpowiedzialność karną za handel dzikimi gatunkami flory i fauny w liczbie większej czyli takiej który ma wpływ na zachowanie właściwego stanu ochrony gatunku. Takie działanie podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat, zaś nieumyślna forma popełnienia tego czynu zagrożona jest karą do lat 2.

Ostatnim aktem prawnym który został zmieniony jest ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 roku o substancjach zubożających warstwę ozonową. Nowelizacja tej ustawy ma na celu wprowadzenie w życie regulacji art. 3 lit i dyrektywy 2008/99. Wyżej wymieniona ustawa w artykułach 38–47 zawiera czyny stanowiące wykroczenie. Czynami które stanowią wykroczenia są m.in.: zaniechanie prowadzenia ewidencji substancji niedokonywanie oznakowania produktów i urządzeń, czy np. nie posiadanie karty urządzenia oraz użycie substancji niezgodnie z prawem krajowym i prawem UE. W wyniku nowelizacji konieczne było uchylenie dotychczasowo obowiązujących art. 46 i 47 i tym samym dodanie art. 47a.

Nowelizacja przewiduje także zmodyfikowanie wykroczeń które zawarte były w art. 46 i 47 w przestępstwa zagrożone:

³⁴ Dz. Urz. UE L 215 z 2003.

grzywną, karą ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat dwóch w przypadku gdy przestępstwo jest popełnione w sposób umyślny a także grzywną, karą ograniczenia wolności – w przypadku gdy zostało popełnione w sposób nieumyślny.

7. PODSUMOWANIE

Poddając analizie dokonaną implementację dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne ustawą z dnia 25 marca 2011 zmieniającą ustawę Kodeks karny a także niektóre inne akty prawne można wysnuć parę wniosków. Wspomniana dyrektywa, co należy zapisać na plus, zawiera definicję przestępstwa przeciwko środowisku a także posiada minimalny zakres w postaci katalogu przestępstw przeciwko środowisku.

Nowelizacja ustawy Kodeks karny a także niektórych innych ustaw na podstawie ustawy z dnia 25 marca 2011 miała na celu zmianę dotychczasowego kształtu rozdziału XXII kodeksu karnego.

Oceniając implementację niniejszej dyrektywy należy powiedzieć, że ustawodawca w sposób jasny i przejrzysty przeniósł do polskiego porządku prawnego regulacje zawarte w dyrektywie, zmieniając dotychczasowy kształt przepisów dotyczących ochrony środowiska.

W nowelizowanych przepisach można dostrzec zmianę jakościową i ilością dotyczącą ochrony środowiska. Otóż do art. 182, 183, 184 oraz 185 została dodana nowa regulacja polegająca na zmianie dotychczasowo obowiązującego brzmienia polegająca na dookreśleniu zachowania zmierzającego do karania sprawcy gdy w wyniku jego przestępczej działalności nastąpi istotne obniżenie jakości wody, powietrza lub powierzchni ziemi a zanieczyszczenie wody powietrza lub powierzchni ziemi substancją albo promieniowaniem jonizującym może spowodować zagrożenie życia lub zdrowia człowieka. Takie dookreślenie występuje w każdym z nowelizowanych artykułów. Dodanie

takiego samego brzmienia należy zapisać na plus ustawodawcy ponieważ nie może się on narazić na zarzut niestaranności i niechlujności.

Implementacja przepisów jest dokonana w sposób syntetyczny. Usunięte zostały rozbieżności terminologiczne występujące między ustawą kodeks karny a prawem ochrony środowiska. Usunięcie tych rozbieżności pozwoli na spójne stosowanie w całym systemie prawa karnego środowiska jednolitej siatki pojęciowej.

Niestety podczas dokonywania implementacji ustawodawca nie ustrzegł się błędu.

Jak już wspomniano, przy omawianiu art. 185 § 2 oraz § 3 ustawodawca wyodrębnił dwa typy kwalifikowane popełnienia przestępstwa z dotychczas obowiązującego jednego. Zmiany tak dokonanej nie można zaaprobować, gdy z chwilą wyodrębnienia dwóch typów kwalifikowanych zostało zmienione zagrożenie karne dotyczące następstwa czynu w wyniku którego ciężki uszczerbek na zdrowiu ponosi człowiek i kara za taki czyn została obniżona z obowiązujących granic od 2 do 12 lat pozbawienia wolności do nowej granicy zagrożonej karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. Zmiana została przeprowadzona w sposób nielogiczny i niespójny ponieważ w kodeksie karnym można znaleźć regulacje, w których dwa następstwa w wyniku których śmierć ponosi człowiek a także nastąpił ciężki uszczerbek na zdrowiu i życiu są ujęte w ramach jednego przepisu kodeksowego. Rozdzielenie typu kwalifikowanego na dwa osobne jest niczym nie uzasadnione i ustawodawca naraża się na zarzut niespójności w stosunku do innych przepisów kodeksu karnego.

Ustawami które zostały zmienione także na podstawie ustawy z dnia 25 marca 2011 były ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary z dnia 28 października 2002 r, ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku oraz ustawa o substancjach zubożających warstwę ozonową z dnia 20 kwietnia 2004 roku. Zmiany wyżej wymienionych ustaw nie narażają się na zarzut niestaranności i braku logiki w postępowaniu ustawodawcy.

Kontakt e-mail:
szymon@va.pl

2/2012

